

Національна академія наук України
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького

**ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
І ПРАВОТВОРЕННЯ
В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ**

Збірник матеріалів

**Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої 20-й річниці незалежності України
(16 червня 2011 року, м. Київ)**

Київ–2011

УДК 340.1
ББК Х.в
П 78

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України
(протокол № 9 від 20 жовтня 2011 року)*

П 78 Проблеми державотворення і правотворення в умовах модернізації України:
Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої 20-й річниці незалежності України (16 червня 2011 року, м. Київ) /
Відп. ред. доктор політ. наук В. П. Горбатенко. – К.: Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 154 с.

ISBN 978-966-02-6252-2

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, що відбулася 16 червня 2011 року в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України і була присвячена 20-й річниці незалежності України. Доповіді спрямовані на вирішення низки проблем державного будівництва в Україні, розвитку національної правової системи та її основних елементів.

Збірник розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, практичних працівників, а також широке коло читачів, які цікавляться зазначеними проблемами.

УДК 340.1
ББК Х.в

ISBN 978-966-02-6252-2

© Колектив авторів, 2011
© Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України, 2011

У рамках сучасного світового конституціоналізму саме через призму функціонування муніципалізму, який, на думку М. О. Баймуратова, забезпечує якісно новий рівень розвитку і взаємодії автономії і колективізації інтересів людини на локальному рівні функціонування соціуму, територіальне співтовариство у перспективі розвивається і трансформується на активного продуцента конституційної свідомості та культури, що є телеологічно-стратегічними критерійними ознаками ідеології національного і світового конституціоналізму¹.

Такий симбіоз сутнісних, змістовних та системно-структурних характеристик сучасного муніципалізму дозволяє зрозуміти зміст європейської концепції місцевого самоврядування як права і спроможності органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення (ст. 3 Європейської Хартії про місцеве самоврядування). Тому, тільки за умови їх концептуальної, інституціональної та функціональної інсталяції у механізм демократичного конституційного ладу, є оптимальною та, по суті, універсальною основою для вирішення значної кількості суспільних справ, у тому числі та насамперед прав людини, що свідчить про колосальний гуманістичний потенціал інститутів муніципальної влади та локальної демократії.

1. Баймуратов М. О. Місцеве самоврядування як загальний спадок людської цивілізації та феномен сучасного світового конституціоналізму / М. О. Баймуратов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 4–5. – С. 46.

Коструба Анатолій Володимирович,
доцент кафедри цивільного і трудового
права Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського,
кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ

Динаміка громадянських правовідносин полягає в безперервному вчиненні дій його суб'єктами на основі реалізації норм права. Юридичні факти виступають як фактична основа руху правовідносин, визначаючи характер дій його суб'єктів.

Юридичні факти є тим інструментарієм, який спонукає норми права до дії. Правові норми не можуть бути реалізовані за відсутністю юридичних фактів. Унаслідок цього і правовідносини не мають можливості

виникнути або припинитися за відсутності означених обставин. Юридичні факти створюють перехід від загальної моделі поведінки суб'єктів цивільного права, встановленої нормою права, до конкретної поведінки конкретних суб'єктів.

Зазначене виявляє досить актуальне, з методологічної точки зору, питання про механізм функціонування юридичного факту, його характеристики. Зокрема, засоби його встановлення, наслідки настання тих або інших юридичних фактів (правовстановлюючі, правозмінюючі й правоприпиняючі).

Правові відносини з моменту їх виникнення і до моменту свого припинення пов'язані з юридичними фактами. Цей зв'язок не можна розглядати спрощено, розуміючи, що в процесі розвитку правовідносин змінюється склад їх суб'єктів, права і обов'язки.

Виникнення цивільних правовідносин пов'язане із фіксацією змісту правової норми у фактичній обставині, яка за допомогою останньої отримав ознаки правовстановлюючого юридичного факту.

Після того, як правовідносини виникли, продовжується взаємодія матеріальних фактів і юридичної моделі поведінки суб'єктів права. З точки зору теорії функцій юридичних фактів і фактичних складів, доцільно зупинитися на розгляді ключових моментів у розвитку правовідносин – їх виникненні, зміні й припиненні. Слід акцентувати увагу на тому, як саме правотвірний склад здійснює перехід в правозмінюючий, а останній, у свою чергу, – в правоприпинений.

Розвиток фактичної основи в процесі правового регулювання досить складний процес, що складається з двох стадій – розвитку фактичної основи до виникнення правовідносин і після їх виникнення.

При цьому правотвірний, правозмінюючий, правоприпинений склади є ланками єдиного процесу розвитку фактичних обставин.

В. Б. Ісаков звертає увагу на необхідність виділення двох основних типів розвитку фактичної основи усередині правових відносин: простий і складний. Перший з них (простий) включає дві стадії – виникнення правовстановлюючого складу, його тенденція до появи правоприпиняючого складу.

Унаслідок виникнення нових обставин у фактичному складі або припинення їх правової дієвості правовстановлюючий склад знаходить межі правоприпиняючого. Даний тип розвитку фактичної основи є базовим у розвитку правовідносин і зустрічається досить часто. Так, багато правовстановлюючих складів цивільного, сімейного, трудового права й інших галузей права, минувши проміжні рівні, переходять в правоприпиняючі склади (укладення цивільно-правового договору і його припинення унаслідок виконання зобов'язань за договором).

У процесі реалізації правових норм можливі варіанти, коли з розвитком суспільних відносин виникають нові обставини, які зумовлюють виникнення конкретних юридичних наслідків.

Зокрема, якщо між правовстановлюючим і правоприпиняючим юридичними складами мається в своєму розпорядженні одна або декілька фактичних обставин, правозмінюючий первинний стан фактичного складу не припиняючи його по суті, то такий тип розвитку фактичної основи усередині правовідносин є складним.

Слід підтримати точку зору О. А. Красавчикова, який вказав у своїй праці, що «найбільш складним моментом руху правовідносин є їх зміна».

Зазначена проблематика не втрачає своєї актуальності й у наш час.

Так, В. Б. Ісаков вважає, що «розмежування якісних станів правовідносин – зміни і припинення – повинне бути пов'язане з мірою зміни його структури. Елементами правовідносин є суб'єкти, об'єкти і вміст (права і обов'язки сторін). ...Зміна двох елементів правовідносин (суб'єктів і об'єкта, об'єкта і вмісту) настільки значна, що, за загальним правилом, тягне припинення колишніх правовідносин і виникнення нових. Модифікація одного з елементів лише змінює правовідносини. Винятком є зміна суб'єктів правовідносин. Що (навіть при збереженні й незмінності останніх елементів) найчастіше припиняє раніше існуючі правовідносини».

Водночас слід звернути увагу на ту обставину, що даний підхід не є аксіоматичним.

Так, безумовно, зміна структури правовідносин є результатом дії на них юридичного факту. При цьому характер юридичного факту, що робить вплив на структуру правовідносин, зумовлений мірою такого впливу. Так, якщо юридичний факт змінює структуру правовідносин до припинення первинних умов їх виникнення, такий юридичний факт слід визнати правоприпиняючим.

Якщо ж юридичний факт хоча і робить вплив на структуру правовідносин, проте не спотворює основної мети існування правовідносин, його слід визнати правозмінюючим.

Отже, зміна структури правовідносин зумовлена специфікою самого юридичного факту і наслідками, які викликає останній.

Із вказаного можна зробити висновок, що зміна суб'єктів правовідносин як юридичний факт не може бути безперечним свідченням його правоприпиняючої суті.

Оскільки в основі правоприпинення знаходиться завершення правового моделювання реальної поведінки суб'єктів права у зв'язку із досягненням мети існування правовідносин, зміна складу правовідносин не тягне за собою його припинення.